

Hazırlanan Bildiri

**QUO VADIS: SOSYAL BİLİMLER – ARTVİN ÇORUH ÜNİVERSİTESİ HOPA
ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER KONFERANSI**

**“İKTİSAT, SİYASET VE TOPLUM ÜÇGENİNDE KÜRESELLEŞMENİN
YEREL DİNAMİKLERİ”**

Hopa/Artvin, 15-17 Ekim 2014

ÇEVRE SORUNLARI VE ÇEVRE EKONOMİSİ

Environmental Problems and Economics

Çelik Yalçın B.¹ Demirarslan O. K.²,

1 Artvin Çoruh Üniversitesi/Çevre Mühendisliği Bölümü, Öğretim Üyesi, Artvin, Türkiye

2 Artvin Çoruh Üniversitesi/Çevre Mühendisliği Bölümü, Öğretim Üyesi, Artvin, Türkiye

İlgili yazar:
beste@artvin.edu.tr

ÇEVRE SORUNLARI VE ÇEVRE EKONOMİSİ

ÇELİK YALÇIN Beste, DEMİRARSLAN Kazım Onur,

Özet

Son yıllarda toplum gündemini tutan önemli konulardan biri çevre sorunlarıdır. 18. Yüzyıl’da gerçekleşen sanayi devrimi ile birlikte hızlı kentleşme, sanayileşme ve lüks yaşam standartları gibi kavramlar kar güdümünü de ortaya çıkarmıştır. Yüksek kar elde etmek için doğal kaynakların acımasız bir şekilde kullanılması, çevresel kayıpları düşünmeden elde edilen refah, yenilenmesi mümkün olmayan kaynakların aşırı kullanımı ile sağlanan teknolojik gelişim, artan nüfus ve düzensiz şehirleşme hem kırsal hem de kentsel toplum yapılarını bozmuştur. Bu bozulma sonucunda hava kirliliği, su kirliliği ve toprak kirliliği gibi pek çok çevresel sorunlar meydana gelmiştir. Öneminin her geçen gün daha da arttığı çevre sorunları ile ekonomi arasında çok yakın ve karşılıklı ilişki bulunmaktadır. Çevre sorunlarını ekonominin dışında tutmak ekonominin çevre ile yakın ilişkisi nedeniyle imkânsızdır. Bu nedenle çevre sisteminin temellerinden birini çevre ekonomisi oluşturur. Çevre koruma ve geliştirme ile ekonomik faaliyetler iç içe olmasından dolayı çevre sorunlarına yaklaşımlarda daima bir maliyet vardır. Çevre sorunlarına çözüm üretmede alternatif sunma kavramı önemli bir yer tutmaktadır. Çevre değerlerinin kullanımında ekonomiklik esas olmasından dolayı, tüketiminde alternatif tercihler yapılması gereklidir. Böylece, ihtiyaçların giderilmesinde gereksiz üretimler yapılmadığından çevrenin tahribi de önlenmiş olacaktır.

Bu çalışmada, çevre ekonomisi kavramı anlatılarak; ülkemizdeki çevre sorunları ile ekonomi arasındaki ilişki irdelenmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Çevre, Çevre Sorunları, Çevre Ekonomisi

JEL Sınıflaması : Q52, Q53, Q58

Environmental Problems and Economics

Abstract

In recent years, one of the most important issues of social agenda is the environmental pollution. The concepts emerged together with industrialization revolution in 18 th century such as rapid urbanization, industrialization, and luxurious life have introduced the guidance of profit. The use of natural resources mercilessly, the wealth obtained without thinking the environmental losses, the technological developments obtained through excessive use of unrenewable sources, increasing population, and unordinary urbanization have degraded the structures of both of urban and rural population. As a result of this degradation, many environmental problems such as air pollution, water pollution, and soil pollution have emerged. There is a very close and mutual relationship between the economy and environmental pollution having the importance increasing gradually day by day. Separating the environmental pollution and economy is impossible because of the close relationship between them. For this reason, one of the fundamental parts of the environment system is the environment economy. Because the environmental protection and development and economical activities are very close to each other, there is always a cost in approaches to environmental problems. The concept of creating alternative solutions to environmental problems is of great importance. As the economy is important in use environmental values, it is required to make alternative selections in their consumption. Hence, the demolition of the environment is prevented because no unrequired production is made in satisfying the needs. In this study, by explaining the environmental economics, it was tried to investigate the relationship of environmental problems of our country with economy.

Keywords: Environment, Environmental Problems, Environmental Economics

JEL classification: Q52, Q53, Q58

1. GİRİŞ

Çevre; insanların ve diğer canlıların yaşamları boyunca ilişkilerini sürdürdükleri ve karşılıklı olarak etkileşim içinde bulundukları fiziki, biyolojik, sosyal, ekonomik ve kültürel ortamdır. Çevre Kirliliği; bütün canlıların sağlığını olumsuz yönde etkileyen, cansız çevre öğeleri üzerinde yapısal zararlar meydana getiren ve niteliklerini bozan yabancı maddelerin; hava, su ve toprağa yoğun bir şekilde karışması olayıdır. Çeşitli kaynaklardan çıkan katı, sıvı ve gaz halindeki kirlетici maddelerin hava, su ve toprakta yüksek oranda birikmesi ile çevre kirliliği meydana gelmektedir. Hava kirliliği, su kirliliği, toprak kirliliği, gürültü kirliliği ve radyoaktif kirlilik başlıca çevre kirlilik çeşitleridir. Bir toplumda çevre kirliliğine neden olanlar ile çevre kirliliğinden olumsuz etkilenenler aynı kişiler olmayabilir. Kirliliklere bazı bireyler ve firmalar neden olmasına rağmen olumsuz sonuçlarından tüm toplum etkilenmektedir. Nehir

“İKTİSAT, SİYASET VE TOPLUM ÜÇGENİNDE KÜRESELLEŞMENİN YEREL DİNAMİKLERİ”

kıyısında boya imal eden bir işletmenin, döktüğü atıkla nehirde avlanan balıkçıya ödediği maliyet negatif yani olumsuz dışsallığa bir örnek olarak verilebilir. Çevre temizliğinin bir maliyeti vardır, çevreyi kirlileme faaliyeti ise süreklilik göstermektedir. Çünkü üretim ve tüketim insan yaşamının devamlılığı açısından gereklidir. Çevre temizliği arttıkça maliyeti de artmaktadır. Buna karşın yüksek kirlilik düzeylerinde toplumun çevre temizliği için ödemeye hazır olduğu para miktarı yüksek iken kirlilik düzeyi azaldıkça toplumun ödemeye hazır olduğu para da azalır. Çevre politikası bağlamında konunun tüm toplumu ilgilendiren bir sorun olması nedeniyle kamusal otoriteye, alınması gereken önlemlerin, uyulması gereken ilkelerin belirlenmesi ve sorunun çözümü için katlanılacak maliyetlerin adil paylaştırılması görevleri düşmektedir (Kocairi ve Daşkın, 2014).

Endüstriyel devrimden bu yana teknolojik gelişmeler hızlı ekonomik gelişme için bir sebep olmuştur. Ancak söz konusu bu büyüme çevre kirlenmelerine neden olmuştur. Endüstriyel devrim 18.yy'da Avrupa'da başlamış ve 19. yy'da ABD'de yayılmış, insan ve yaşadığı doğası ile arasındaki ilişkinin en büyük dönüm noktası olmuştur. Endüstri devrimi ile oluşan hızlı ekonomik gelişme, ekonomideki hızlı değişim ve çevresel etkiler aynı zamanda meydana gelmiştir. Bu süreç içerisinde makineleşme üretimde en büyük rolü oynamış ve fosil yakıtlara olan ihtiyaç ise aynı oranda artmıştır. İnsan aktivitelerinin bu eşi benzeri görülmemiş sonucu olarak geniş ölçekli çevresel problemler ortaya çıkmıştır (Hall, 2014). Son 50 yıl boyunca çevre, uluslararası politikaların en önemli konusu haline gelmiştir. II. Dünya Savaşı'nın hemen ardından çevre konusu hakkında uluslararası birçok konferans düzenlenmiştir. 1950'lerin sonları ve 60'ların başlarında, yaşanan çevresel kazalar ve üretilen, kullanımı yaygınlaşan pestisitler, yerel ve uluslararası gündeme gelmiştir (Stevie ve Assetto, 2001). 1960'ların sonları ve 1970'lerin başlarında ise, ekonomik büyümenin çevre üzerine geri dönülemez etkilere neden olduğu tartışması, zengin ülkelerde güçlü bir halk hareketini ortaya çıkarmıştır. Dünya ekonomisi hakkında, 1972 yılında kullanılmış bir modellemeye göre, mevcut nüfusun ve ekonomik hareketliliğin büyüme oranları, dünya üzerindeki sınırlı kaynakların ve kirlilik azaltım sistemlerinin geri dönüşü olmayacak biçimde etkileneceğini göstermiştir (Beder 2002). 1980'lerin sonlarına doğru ise küresel çevre konuları baskın hale gelmiştir. 1992'de düzenlenen Rio Konferansı, çevre, gelişme ve küresel çevre problemlerini birlikte ele almıştır.

İnsan toplulukları ve gelecek kuşaklar temel gereksinimlerini eskiden olduğu gibi bugün de tamamen doğal çevredeki doğal kaynaklardan elde etmektedirler. En temel gereksinimden olan, yaşamın en temel ögesi olmasına rağmen satın alınmadığı için yoksunluğunu anlayıncaya kadar öneminin kavranamayacağı hava bedavadır. Çevrede bol bulunan ve en çok tüketilen temel gereksinim maddelerine en az değeri verilir ve klasik ekonomik düzenlerinde de bunlar en az değer taşırlar. Bir fabrika veya ticarethane yüksek miktarlarda tükettiği örneğin deniz suyu, nehir suyu ve havaya para ödemediği gibi yan ürün olarak ürettiği gürültü, zararlı ve zehirli gaz, sıvı ve katı atığı kamusal, toplumsal alan olan gökyüzü deniz, akarsu, göl ve kamusal topraklara atarak birçok olumsuzluğu toplumsallaştırmaktadır. Yani başta ticari kuruluşlar ve tüccarlar

“İKTİSAT, SİYASET VE TOPLUM ÜÇGENİNDE KÜRESELLEŞMENİN YEREL DİNAMİKLERİ”

olmak üzere bütün insanlar yapay ve doğal çevre ile insan ve hayvan sağlığına zararlı etkilerin maliyetini işletme hesapları dışına atarak dışsallaştırmaktadırlar. Örneğin klasik muhasebe düzeninde herhangi bir mal veya hizmetin üretimi ile sağlanan yararın temel harcama kalemi olan enerjiyi elde etme sırasında hesaplanmayan (tasarlamamış ekonomik sonuçlar); örneğin hidroelektrik barajları ile yeni rekreasyon alanları ve balıkçılık alanları yaratılması gibi yararlar veya temel üst verimli toprak tabakasının aşınmayla (erozyon) kaybı, asit yağmurları sonucu ormanların kaybedilmesi, CO₂ salınımının (emisyon) fazlalığına bağlı sera etkisi veya bizleri güneşin zararlı ışınlarından koruyan stratosferik ozon tabakasının yok olması gibi doğal sermayemizin eskime payı ve bunların yol açtığı sonuçlar (ormansızlaşma ve meraların kaybı, seller ve yer altı su kaynaklarının azalması, iklim değişikliği sonucu oluşan sel, su baskını, kuraklık ve iklim kuşaklarının değişmesine ağırlı bitki ve hayvan türlerindeki değişim ve ürün azalması, deri kanserlerinin artması ve bitki ve hayvanlardaki olası kalıtsal değişim v.b.) ve hava kirliliğinin sağlık etkileri, binalardaki, tarım ürünlerindeki, ormanlardaki etkiler ve iş hastalık ve kazaları gibi zararlar genellikle yapılan ekonomik faaliyetin sahipleri dışındaki çevreye yani topluma bırakılır (Gürsoy, 2014).

Çevre ve ekonomi zorunlu olarak birbirlerini etkilemektedir. Ekonomik sistemler kaynakları tüketerek, atıklarını kendi çevre alanlarına bırakarak, estetiğin işlevlerini değiştirerek, global yaşama yeni bir şekil vererek çevreyi etki etkilemektedir. Dolayısıyla ikisi arasında ikili bir bağıllık mevcuttur; ekonomiyi yönetme biçimi çevreyi değiştirmekte ve ekonominin başarıya ulaşmasında çevresel niteliklerin büyük etkisi olmaktadır (Sencar, 2007). Ekonomi doğanın bir parçasıdır. Çünkü ekonomik aktivitelerden olan beslenme ve barınma işlemleri aslında diğer canlıların yaptıklarıyla benzerdir. Ekonomi, gelir, üretim, tüketim, tasarruf ve refah ile ilişkili insan aktiviteleri olarak tanımlanabilir. Çevre terimi ise, biyolojik, yer altı, yerüstü ve hava-su gibi ekosistem kaynaklarını açıklamaktadır. (Carson, 2014). İnsanoğlu başlangıcından beri kıtlığa karşı kesintisiz bir savaş sürdürmektedir. Bu savaşta onun tek yardımcısı, içinde doğup yaşadığı “tabiat” veya “çevre”dir. Ekonomik sorunların temelinde kıtlık olgusu yatar. Ekonomik faaliyet kıtlığa karşı bir meydan okuma, sistemli bir savaş olarak özetlenebilir. Ne var ki bu faaliyetin, kendi içinde şaşırtıcı bir çelişki doğurduğu da bir gerçektir: İnsanoğlu üretim ve tüketim faaliyeti sırasında, ihtiyaçlarını karşılayacak derecede bol olmayan yeni bir “kıt kaynak” oluşmasına neden olmuştur ki bu da kaliteli çevredir. Ekonomi biliminin temel gayesi, uzun süre, maksimum miktarda mal ve hizmet tüketimi anlamında refah düzeyinin yükseltilmesi olarak anlaşılmıştır (Dura, 1985). Gelişmiş ülkelerde üretim artması, biryandan yenilenemez kaynakların hızla tükenmesine, diğer yandan da özellikle su ve hava kirlenmesinin artmasına ve böylece bunların kıt kaynaklar haline gelmesine yol açmaktadır. Gelişmekte olan ülkelerde ise çevre sorunları, öncelikle yoksulluğun ve toplumun geri kalmışlığının sonuçlarıdır (Başol ve Gökalp, 1991). Yaygın bir kaniya göre ekonomistler, para, pazar ve mal varlıkları endişeleri nedeniyle çevre konularında önemsenmeyen bir tavır sergilemektedirler. Ayrıca ekonomistlerin çevre koruma konularına dikkat çektiklerinde, bunu kar, fayda, nakit gibi terimlerle ifade ettikleri görülmektedir (Lee, 2001). Çevre ekonomistleri,

“İKTİSAT, SİYASET VE TOPLUM ÜÇGENİNDE KÜRESELLEŞMENİN YEREL DİNAMİKLERİ”

çevresel bozulmanın, çevreye değer vermeyen ve onu kendi yararına kullanan pazarlama sistemlerinin bir hatası olduğunu ifade etmektedirler. Bu ifade, çevresel kaynakların bedava veya çok ucuz olması nedeniyle, onların aşırı kullanımı ve hatta sömürülmesi çevresel sorunları meydana getirmesi nedeniyle ortaya çıkmıştır (Beder, 2002). Önde gelen bilimciler iklim değişikliğinin ekonomik aktivitelerin direk olarak sonucu olduğunu göstermektedir. Birçok ekonomi teorisyenleri ise ekonomik büyüme ve çevresel korumanın birbirleri ile zıt olduklarını ifade etmektedirler. Örnek olarak üretim artışı daha çok hava ve su problemlerini beraberinde getirmektedir (Hall, 2014). Meselâ tarım arazilerinin bozulması ve yok olması, hem üretim ve verim azalmasına, hem de insan sağlığı üzerinde olumsuz etkilere yol açar. Türkiye’de tarım arazilerinin şehirleşme ve sanayileşme maksadıyla kullanılması, ülkemizin en büyük çevre sorunlarından biri olarak kendini göstermektedir. Şehir ve sanayi artıklarının meydana getirdiği kirli sular da birikerek, toprağın kalitesini bozmakta, dolayısıyla, verim düşüklüğüne yol açabilmektedir. İlâve edelim ki bir ülkede bu neticeleri doğuran sektörler, sadece inşaat veya sanayi sektörleri değildir; tarım faaliyeti de kendi içinde benzer etkiler yaratabilir. Mesela tarım alanı elde etmek amacıyla Amik Gölü kurutulunca, bölgenin iklim şartları değişerek yağışlar azalmış, çevre tarımında düşüş görülmüştür. Türkiye’de toprakla ilgili çevre sorunlarının bir diğeri de yanlış üretim tekniği nedeniyle ortaya çıkan erozyon sorunudur. Bu yoldan meydana gelen yıllık toprak kaybımızın yaklaşık 500 milyon ton olduğu tahmin ediliyor. Erozyona uğrayan bütün topraklar belli ölçülerde azalmakta; şiddetli erozyon halinde ise, topraklar üretkenliklerini tamamiyle kaybetmektedir. Erozyona uğramış topraklar turistik değerini de yitirmektedir. Ormanlarımızın aşırı kullanılması, flora ve faunanın çeşit ve sayıca azalması, üretkenliğin azalması sonucunu doğurmakta; hidrolojik düzendeki bozulmalar da tekrar erozyon sonucu toprak, yani üretim faktörü kaybına sebep olabilmektedir (Dura, 1985).

2. METERYAL VE YÖNTEM

Araştırmanın ortaya çıkmasında, daha önce kamu kurum ve kuruluşlarında yapılmış çalışmalar ve mevcut olan rapor ve çalışmalardan yararlanılmıştır. Araştırmanın nesnel bilgilerinin, muhteviyatında toplanması için elde edilen bilgilerin doğruluğu karşılaştırmalı olarak kontrol edilmiştir. Araştırmanın uygulanabilirliği ve sürdürülebilirliği için mevcut yapımızda geçerli olan kanun ve yönetmeliklerin uygulama şekilleri araştırılmıştır

3.TARTIŞMA VE SONUÇ

Çevre sorunları temel ekonomik kavramlardan alternatif maliyet kavramı ile yakından ilgilidir. Çünkü çevre koruma kaynakların alternatif kullanımları arasından bir tercih yapmak; kaliteli çevreye bir alternatif olan diğer bazı ihtiyaçları karşılayacak üretimlerden vazgeçmek sonucunu doğurur. Karşılanmamış ihtiyaçların nispeten fazla olduğu az gelişmiş ülkelerde ve bu arada Türkiye’de çevre sorunlarının göz ardı edilmesinin başlıca nedeni, çevre korumanın alternatif maliyetinin yüksek sayılmasıdır. Oysa refah kavramının geniş anlamda düşünülmesi

“İKTİSAT, SİYASET VE TOPLUM ÜÇGENİNDE KÜRESELLEŞMENİN YEREL DİNAMİKLERİ”

ve optimum bileşimlerin araştırılması durumunda, çevre maliyetlerinin sanıldığı kadar yüksek olmadığı sonucuna varılabilir. Kaliteli bir çevre herhangi bir ihtiyaç kadar bir ihtiyaçtır. İnsan iyi bir çevrede yaşadıkça mutluluk; ondan yoksun kalınca da üzüntü duyar (Dura, 1985).

Ekonominin çevre ile yakın ilişkisi nedeniyle çevre sorunlarını ekonominin dışında tutmak imkânsızdır. Bunun için çevre sisteminin en önemli ayaklarından birini çevre ekonomisi oluşturur. Çevre sorunlarına yaklaşımlarda daima bir maliyet vardır. Çünkü çevre koruma ve geliştirme ile ekonomik faaliyetler iç içedir. Günümüzde, sağlıksız kentleşme, hızlı nüfus artışı, aşırı tüketim ve sanayileşme gibi sosyo-ekonomik faaliyetlere bağlı faktörlerin meydana getirdiği refah kaybı sosyal maliyetleri arttırmadığından, kaliteli çevreye önem vererek teknolojiyi geliştirmek kaçınılmaz hale gelmiştir. Çevre sorunlarının çözümünde alternatif yaratma kavramı önemli bir yer tutmaktadır. Çünkü çevre değerlerinin kullanımında ekonomiklik esas olup, tüketiminde alternatif tercihler yapılmalıdır. Böylece, gereksinimlerin giderilmesinde bazı üretimleri yapmamak suretiyle çevrenin tahribi önlenmiş olacaktır. Sosyal maliyet, çevresel bozulmanın toplumsal yapıda yol açtığı kayıpları göstermektedir. Bu bağlamda çevresel zarar, çevre bozulmasının toplumsal maliyetidir ve ekolojik zararı da içine almaktadır. Ekolojik zarar, çevresel zararın insanlara değil de, doğal çevreye (flora-fauna, ekosistem, biyolojik çeşitlilik, ekolojik süreç gibi öğelere) yönelik olan bölümüdür. Doğrudan insanların maddi ve manevi varlıklarında ve tarihsel ve kültürel çevre de dahil yapay çevrede meydana gelen zararlar ekolojik zarar kavramının dışındadır. Kısacası her ekolojik zarar çevresel zarar olduğu halde, her çevresel zarar ekolojik zarar değildir. Bu nedenle kuşkusuz ekolojik zararlar insanları da doğrudan ya da dolaylı olarak etkilemektedir. Çevredeki birçok varlığın bireylerin değil de toplumun malı olması ve çevre hizmetlerinin birçok kişi tarafından toplu olarak tüketilmesi gibi faktörlere bağlı olarak çevre kirliliği ya da dışsallık olarak nitelendirilen olay ortaya çıkmaktadır (Ceritli, 1996). Genel bir terim olan ve ilk defa Marshall tarafından kullanılan “dışsallık”, iktisadi faaliyetlerin piyasa dışı bütün etkileri anlamında kullanılmaktadır. Bu etkiler, sosyal çevreye zarar veren faaliyetlerin dışında bir kişinin diğerinin elbisesinden duyduğu hoşnutsuzluğu da kapsayabilir (Aruoba, 1997). Çevre sorunlarının önlenmesi amacıyla, söz konusu olumsuz gelişmelere müdahale edilmesi ve eko-sistemler üzerinde beliren olumsuzlukların önlenmesi ve giderilmesi gerekmektedir. Belirtilen bu önlemlerin bütünü ise çevre yönetimi kavramını ortaya çıkarmaktadır. Çevre yönetimi ise, bazı yönetsel araçların geliştirilmesini ve uygulama alanına konulmasını gerekli kılmaktadır. Teknik, teknolojik, hukuksal ve kurumsal görünüm alabilen bu araçlardan biri de ekonomik araçlardır. Çevresel kirlenmelerin önlenmesinde ve ekolojik şartların tehlikeye sokulmasının önüne geçilmesinde ekonomik nitelikli araçlardan yararlanabilmek mümkündür (Bayraktar, 2011).

Ekonomik gelişmenin çevre kirliliğini arttırmasının temel nedeni, ekonomik gelişme ile birlikte üretim ve tüketimin artmasıdır. Üretim ve tüketim kararları ise, daha çok piyasa ekonomisi koşullarına göre alınır. İktisat teorisinin büyük bir bölümünün varsaydığı gibi üretici

“İKTİSAT, SİYASET VE TOPLUM ÜÇGENİNDE KÜRESELLEŞMENİN YEREL DİNAMİKLERİ”

ve tüketiciler tamimiyle kendi özel çıkarlarının peşinde koşarlar. Eğer bu faaliyetleri karşılığında hiç bir ödeme yapmadan ya da bir bedel almadan başkalarını etkileyecek olurlarsa, üretici ve tüketicilerin bu yan etkileri hiç dikkate almayacakları söylenebilir. Bu çıkar çelişkileri, devletin iktisadi faaliyete müdahalesi konusunda bir giriş olarak düşünülebilir.

Çevre sorunlarının önlenmesi amacıyla, söz konusu olumsuz gelişmelere müdahale edilmesi ve eko-sistemler üzerinde beliren olumsuzlukların önlenmesi ve giderilmesi gerekmektedir. Belirtilen bu önlemlerin bütünü ise çevre yönetimi kavramını ortaya çıkarmaktadır. Çevre yönetimi ise, bazı yönetsel araçların geliştirilmesini ve uygulama alanına konulmasını gerekli kılmaktadır. Teknik, teknolojik, hukuksal ve kurumsal görünüm alabilen bu araçlardan biri de ekonomik araçlardır. Çevresel kirlenmelerin önlenmesinde ve ekolojik şartların tehlikeye sokulmasının önüne geçilmesinde ekonomik nitelikli araçlardan yararlanabilmek mümkündür.

Çevre yönetiminde ekonomik araçlardan yararlanılmasına imkan veren üç temel saik vardır. Bunlardan birincisi dışsal etkilerdir. Dışsal etki bir etkinliğin bir başka etkinlik üzerinde etkilenenin istek ve iradesine bağlı olmadan meydana gelen etkilere verilen isimdir. İkincisi, ekonomik süreç ve ekonomik gelişme çizgisi sürekli olarak kıt kaynakların daha fazla kullanılmasını gerekli kılmakta ve kıt kaynaklar üzerinde baskı giderek artmaktadır. Kaynakların aşırı istismarı ve çevresel endişelere yeteri kadar yer verememek olasılığı kıt kaynakların bir daha yenilenemez ölçüde yok edilmesi ile sonuçlanabilmektedir. Bu sonuç, bir başka anlatımla, ekonomik israf ve kıt kaynakların ekonomik ve rasyonel olmayan kullanımı anlamına gelmektedir. Bunun da bir sonucu olarak, üçüncü temel saik, canlı türlerinin yok olması tehlikesidir (Yaşamış, 1995; Aras, 2001).

REFERANSLAR

Aras, O. N. (2001). Çevre kirliliğinin makro-ekonomik analizi. İnsan ve Felaketler, Bakü-Azerbaycan. İnsan ve Felaketler Uluslararası Konferans Materyalleri, pp. 392-400.

Aruoba, Ç. (1997). Çevre Ekonomisi, Gelişme Ekonomisi”, İnsan Çevre Toplum, İmge Kitabevi, Ankara.

Başol, K., Gökalp, F. (1991). Ekonomi ile çevre sorunları arasındaki ilişkilere bir bakış-I. Ekoloji, Issue:1, 44-48.

Bayraktar, S. (2011). Çevre kirliliği ve ekonomik etkileri. <http://www.sinanbayraktar.com>.

Beder, S. (2002). Economy and environment: competitor or partners? Pacific Ecologist 3, Spring. PP. 50-56.

“İKTİSAT, SİYASET VE TOPLUM ÜÇGENİNDE KÜRESELLEŞMENİN YEREL DİNAMİKLERİ”

- Carson, C., S. (2014). Integrated economic and environmental satellite accounts. <http://www.bea.gov>.
- Ceritli, İ. (1996). Globalleşme sürecinde artan çevre sorunları ve çözüme yönelik bazı yaklaşımlar. *Ekoloji Çevre ve Sosyal Bilimler Dergisi*, C.1, S.2, 87-93.
- Dura, C. (1985). Çevre sorunları ve ekonomi. <http://www.cihandura.com/akademik-yazilar/164-cevre-sorunlari-ve-ekonom.html>
- Gürsoy, U., Çevre ekonomisi, enerjide dış (toplumsal) maliyetler ve Türkiye'nin sağlık maliyetlerini hesaplama zorlukları. <http://www.emo.org.tr/>.
- Hall, S. (2014). Economic growth and environmental problems. <http://www.ehow.com>.
- Kocairi, S., Daşkın, E. (2014). Çevre ekonomisi. <http://web.adu.edu.tr>.
- Lee, D. R. (2001). The cheapest way to reduce pollution is by taking advantage of self-interest. <http://www.fee.org>.
- Sencar, P. (2007). Türkiye’de çevre koruma ve ekonomik büyüme ilişkisi (Doktora Tezi, Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne, Türkiye)
- Stavis, D., Asetto, V. J. (2001). The international political economy of the environment. Lynne Rienner Publisher. USA.
- Yaşamış, F. D. (1995). Çevre yönetiminin temel araçları. İmge Kitabevi Yayınları, Ankara.